

پایان نشست اوپک و ادامه روند کاهش قیمت نفت

نشست دیروز وزیران سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) در وین نه تنها نوار کاهش قیمت نفت در ماه ها و هفته های اخیر را قطع نکرد بلکه پس از اعلام ثابت ماندن سقف تولید این سازمان، قیمت های نفت ریزش بیشتری داشت.

نشست دیروز وزیران سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) در وین نه تنها نوار کاهش قیمت نفت در ماه ها و هفته های اخیر را قطع نکرد بلکه پس از اعلام ثابت ماندن سقف تولید این سازمان، قیمت های نفت ریزش بیشتری داشت.

یکصد و شصت و ششمین نشست وزیران سازمان اوپک دیروز در وین اتریش برگزار شد و در پایان اعلام شد که سقف تولید روزانه این سازمان بدون تغییری نسبت به گذشته، در حد 30 میلیون بشکه باقی خواهد ماند.

به گزارش روز پنجشنبه «بی بی سی» دقایقی بعد از اعلام تصمیم اوپک، قیمت هر بشکه نفت خام برنت دریای شمال که از نفت خام های شاخص در بازار جهانی نفت به شمار می رود، تا ۷۴ کاهش یافت و قیمت هر بشکه نفت خام «وست تگزاس اینترمدیت» نیز تنها اندکی بیش از ۷۰ دلار شد. روند کاهشی قیمت این نفت خام ها باز هم ادامه داشت.

تصمیم اوپک برای ثابت ماندن سقف تولید این سازمان در حالی بود که برخی از کشورهای عضو این سازمان از جمله ایران از ضرورت کاهش این سقف برای جلوگیری از ادامه روند کاهش قیمت نفت در بازارهای جهانی صحبت کرده بودند.

چندی است که قیمت جهانی نفت خام کاهش شدید پیدا کرده است. در حالی که مدت ها بود که کشورها به نفت با قیمت بشکه ای 100 دلار عادت کرده بودند اما به یکباره در چند ماه اخیر (از اوایل تابستان گذشته) به دلایل مختلف، قیمت نفت روند کاهشی را آغاز کرد و در نهایت اکنون به مرز 75 تا 80 دلار در هر بشکه رسیده است.

هفته گذشته بهای نفت خام «برنت دریای شمال» در بازارهای جهانی برای نخستین بار در 4 سال گذشته به کمتر از بشکه ای 80 دلار رسید و حتی در روز 22 آبان قیمت ها با کاهشی 30 درصدی در مقایسه با ماه ژوئن (خرداد) به کمتر از 78 دلار رسید.

به نوشته تارنمای سازمان اوپک، قیمت سبد نفت این سازمان نیز از حدود بشکه ای 108 دلار در انتهای ماه ژوئن به حدود 75 دلار در نیمه ماه نوامبر (هفته گذشته) کاهش یافت.

این روند باعث شد که گمانه زنی های فراوانی در مورد قیمت طلای سیاه در ماه های پیش رو مطرح شود. به نظر بسیاری از کارشناسان موضوع نفت و انرژی و به ویژه بررسی فرایندهای قیمتی آن به شدت موضوعی چند متغیری است و نمی توان با قطعیت در مورد آن اظهار نظر کرد. چیزی که تقریباً همه کارشناسان بر آن اتفاق نظر دارند این است که گرچه رویکردها در کوتاه مدت با توجه به مسایل اقتصادی و سیاسی از جمله عرضه و تقاضا، تحولات منطقه ای و سیاست های برخی کشورها باعث کاهش قیمت می شود اما در افق بلند مدت همچون گذشته شاهد افزایش تدریجی قیمت انرژی خواهیم بود؛ زیرا از یک طرف منابع انرژی و نفت به تدریج کمتر می شود و تا زمانی که انرژی تجدیدپذیری که به راحتی در دسترس همه ی کشورها قرار نگیرد عرضه نشود از نیاز به انرژی های فسیلی کاسته نمی شود.

*** سطره دلایل اقتصادی به سیاسی

در ادوار گذشته در چند مرحله جهان شاهد کاهش شدید قیمت نفت بود که در بیشتر آن ها دلایل سیاسی اهمیت بیشتری داشتند اما به نظر متخصصان حوزه ی انرژی این بار کاهش قیمت نفت خام بیشتر به دلایل اقتصادی و ناشی از فزونی عرضه نفت بر میزان تقاضای جهانی آن رخ داده است.

تارنمای نشریه «دیلی تلگراف» هفته گذشته در مطلبی دلیل عمده کاهش قیمت های نفت را کم شدن از سرعت رشد جهان و در نتیجه کاهش مصرف در کل جهان دانست و افزود: دلیل دیگر کاهش قیمت ها را نیز عرضه ی زیاد نفت به بازار در عین کاهش مصرف آن است.

کاهش تقاضای برخی کشورهای مهم و بزرگ همچون چین و ژاپن از جمله دلایل کاهش تقاضاست. چین برای دومین سال

پایپی دیگر صاحب رشد دو رقمی نیست و رشد آن حداکثر حدود 7 تا 8 درصد تخمین زده می شود ضمن اینکه خروج موقتی ژاپن از بحران نیز با رکود دیگری همراه شد و حدود یک درصد از رشد اقتصادی این کشور کاسته شده است.

وقتی که اقتصاد های دوم و سوم جهان دچار رکود و بحران می شوند در نتیجه از نیاز و تقاضای صنایع آن ها به نفت و انرژی کاسته می شود.

کارشناسان دلیل دیگر افزایش عرضه و کاهش تقاضا را تولید نفت به شیوه های جدید ذکر می کنند. دو کشور آمریکا و کانادا با تولید نفت «شیل» (Oil Shale) که به آن نفت های رسوبی یا نفت نامتعارف نیز گفته می شود توانسته اند بخشی از نیاز خود را پاسخ بگویند و از تقاضای جهانی نفت کم کنند و به عرضه ی آن اضافه کنند.

تارنمای شبکه «بلومبرگ» حدود 10 روز قبل در گزارشی افزایش تولید نفت شیل را دلیلی بر کاهش شدید قیمت های نفت عنوان کرد و نوشت: با استفاده از تکنولوژی های جدید میزان تولید این نوع نفت به شدت افزایش یافته است به گونه یی که توانسته است به نحو قابل توجهی به نیازهای این دو کشور پاسخ دهد.

قابل تامل تر اینکه در حالی که هفته گذشته نفت برنت به حدود 78 دلار و نفت وست تگزاس به 77 و سید نفتی اوپک نیز به زیر 75 دلار رسید به نظر می رسد تولید نفت شیل برای این دو کشور با توجه به فناوری های نوین هنوز هم به صرفه باشد.

به نوشته بلومبرگ تا پیش از این گفته می شد که هزینه تولید هر بشکه نفت شیل در حدود 70 دلار است اما به نظر می آید این مبلغ اکنون کاهش سودآوری پیدا کرده و آن را مقرون به صرفه می کند.

نشریه «وال استریت ژورنال» هم در گزارشی در ماه اکتبر افزایش تولید را دلیل بر کاهش بهای نفت عنوان و تاکید کرد آمریکا روزانه حدود 400 هزار بشکه نفت وارد می کند.

تارنمای تحلیلی «فوربس» نیز در گزارشی کاهش حدود 25 درصدی قیمت نفت را همزمان با افزایش تولید آمریکا می داند. بر اساس این گزارش تولید نفت به وسیله آمریکا به بیشترین میزان خود در سه دهه اخیر رسیده است و با چهار دهم درصد افزایش نسبت به ماه قبل به نزدیک به 9 میلیون بشکه در روز رسید. در همین حال آمریکا بزرگترین افزایش ظرفیت تولید را نیز در سال گذشته از آن خود کرد و گفته می شود تا سال 2019 تولید نفت آمریکا روزانه به 10 میلیون بشکه نزدیک خواهد شد. بر این اساس در مقایسه با سال 2005 آمریکا حدود 30 درصد از واردات نفت خام خود را کم کرد و همین امر بر روند اقتصادی و قیمت های نفت تاثیر گذاشت.

گرچه دلایل سیاسی در مقایسه با عوامل اقتصادی نقش کم رنگ تری را در مورد بحران نفتی اخیر دارند اما نمی توان از محرک های سیاسی چشم پوشی کرد.

برخی کارشناسان درگیری مستقیم آمریکا و روسیه و همچنین در مقیاس کوچکتر موضوع هسته یی ایران را یکی از دلایل این بحران می دانند. همسویی عربستان با آمریکا در تقابل با روسیه و ادامه روند افزایش عرضه و کاهش قیمت نفت را به شدت در تضاد با منافع روسیه می دانند زیرا این شرایط می تواند برای روسیه که اقتصادش به شدت متکی به نفت است بحران های زیادی را ایجاد کند.

این موضوعی است که حتی «ولادیمیر پوتین» و «سرگئی لاوروف» رئیس جمهوری و وزیر امور خارجه روسیه به صراحت به آن اشاره کرده اند. دیلی تلگراف در مورد نگرانی روسیه از کاهش بهای نفت نوشت: رئیس جمهوری روسیه موضوع را سیاسی می بیند و به شدت تاکید دارد که از نفت به عنوان ابزار سیاسی علیه کشورش استفاده می شود.

البته نگرانی های روسیه تا حدود زیادی بجا است؛ زیرا به نظر گزارش دیلی تلگراف، این کشور به شدت به درآمدهای نفتی وابسته است. «دویچه بانک» آلمان در گزارشی تاکید کرد که نفت و انرژی سهم عمده یی را در اقتصاد روسیه دارند و بیش از نیمی از بودجه عمومی و دو سوم درآمدهای صادراتی این کشور از طریق نفت تامین می شود. اگر قیمت های نفت پایین بیاید از رشد اقتصادی روسیه در چند سال آینده کاسته می شود. اکنون نیز این شرایط موازنه بودجه یی این کشور را به هم ریخته است.

با وجود این، برخی کارشناسان اعتقاد دارند که پایین آمدن قیمت نفت به ضرر آمریکا و عاملی برای توقف تولید نفت شیل خواهد بود زیرا می تواند بر سوددهی و ادامه تولید نفت شیل نیز تاثیر بگذارد. حتی بلومبرگ اعتقاد دارد پایین تر آمدن قیمت

ها به معنی قربانی کردن نفت شیل برای کسب سود بیشتر خواهد بود.

کارشناسان یک دلیل بسیار مهم در کاهش قیمت و افزایش عرضه را در خود اوپک جستجو می کنند؛ زیرا سهم تولید جهانی نفت در اوپک بالا است. برخی اعتقاد دارند که اوپک با تولید روزانه بیش از 30 میلیون بشکه نفت در حدود یک تا دو میلیون بشکه نفت مازاد تولید می کند.

البته کاهش این میزان نفت به وسیله کشورها نیز امری بعید به نظر می رسد زیرا بزرگترین کشور صادرکننده نفت یعنی عربستان راضی نمی شود از مازاد تولید نفتی که در چند سال اخیر برای جایگزینی نفت ایران و لیبی بر عهده گرفته بود، دست بردارد و خواهان ادامه وضع موجود و کسب درآمدهای هنگفت است. گفته می شود که عربستان روزانه بیش از 9 میلیون بشکه نفت تولید می کند.

تارنمای «راشا تودی» چند روز قبل در مقاله یی نوشت که کاهش قیمت های جهانی نفت تنها به سود اقتصادهای بزرگ جهان است و اگر اوپک در اجلاس خود (پنج شنبه) نتواند تصمیم جمعی منسجم و هماهنگی را برای تثبیت قیمت های نفت اتخاذ کند، افت قیمت ها ادامه پیدا می کند.

به نظر این مقاله، عربستان سعودی به عنوان بزرگترین صادرکننده ی نفت، خود را تولیدکننده یی مستقل می داند و به عرضه و تقاضا در چارچوب اوپک متعهد نیست؛ به همین دلیل است که احتمال توافق در اوپک کم است و آینده مبهم ادامه خواهد داشت. علت مزیت این شرایط برای عربستان این است که این کشور کمترین هزینه های تولید نفت را دارد و حتی همین قیمت های فعلی نیز به سود این کشور خواهد بود.

به نظر این تارنمای روسی، بهترین قیمت برای نفت از نظر کشورهای تولید کننده و مصرف کننده، 100 دلار است.

کارشناسان اعتقاد دارند که این سازمان کارکردهای گذشته خود را ندارد و واقعیت این است که واگرایی در اوپک بیشتر از همگرایی میان اعضای آن به چشم می خورد. برخی تک روی ها و خود محوری ها در اوپک وجود دارد که دورنمای بهبود کوتاه مدت قیمت ها را مبهم تر می کند.

به نظر مقاله بلومبرگ، این تحولات، سازمان اوپک و به ویژه عربستان سعودی را در وضعیت سختی قرار داده است تا در مورد افزایش قیمت نفت تصمیم گیری کنند.

این مقاله تاکید دارد قیمت ها حداقل تا اواسط سال آینده میلادی بهبود پیدا نمی کند زیرا تولید نفت شیل در حال افزایش است اما کاهش بیشتر قیمت ها باعث کم شدن از توسعه تولید نفت به وسیله آمریکا خواهد شد.

***دوراهی اوپک در جنگ با نفت های غیر متعارف

«حمید آماده» استادیار دانشگاه و عضو گروه اقتصاد و انرژی دانشگاه علامه طباطبائی در گفت وگو با گروه پژوهش های خبری ایرنا دلایل اقتصادی را در کاهش قیمت نفت پیرنگ تر می داند و معتقد است: یکی از مهمترین دلایل، عرضه نفت های شیل به وسیله آمریکا است که توانست بخشی از نیاز این کشور به انرژی را پاسخ دهد. سرمایه گذاری هایی که در آمریکا بر روی نفت شیل صورت گرفته، باعث شده است نفت خیلی سبکی در بازارها عرضه شود و فشار تقاضای آمریکا را که بزرگترین مصرف کننده و واردکننده نفت است کم کند.

وی افزود: در شرایط به وجود آمده ی اخیر تا حدود زیادی تقاضا برای نفت کاهش پیدا کرده است ضمن اینکه به نظر کارشناسان اکنون اوپک یک میلیون بشکه مازاد تولید دارد. از یک طرف دیگر بین کشورهای عضو اوپک نیز هماهنگی زیادی برای کاهش عرضه وجود ندارد. این ها در کنار هم موجب کاهش قیمت های جهانی نفت شده است.

این استاد دانشگاه دلایل اقتصادی نوسان و کاهش اخیر قیمت نفت را مهمتر از دلایل سیاسی می دانند و می گوید: البته مسایل سیاسی و موضوع فشار اقتصادی بر ایران و روسیه با استفاده از عربستان مطرح است. تولید کننده ی بزرگی مانند عربستان در دهه های قبل با افزایش تولید خود باعث کاهش قیمت نفت شد اما مرور روند تولید نفت عربستان اکنون این افزایش تولید را نشان نمی دهد. این موضوع در مورد دیگر کشورها نیز مطرح بود به عنوان نمونه عراق برای افزایش تولید

نفت برنامه ریزی داشت اما با توجه به مشکلات ناشی از گروه های تروریستی در منطقه، این کشور ظرفیت افزایش تولید را ندارد. اکنون نمی توان گفت که گروه خاصی خواسته اند با افزایش عرضه، بر درآمدهای ارزی کشورهای دیگر همچون ایران یا روسیه فشار وارد کنند. دلیل سیاسی این امر تقریباً رد می شود اما نمی توان گفت که افت قیمت تنها دلیل اقتصادی دارد.

عضو گروه اقتصاد و انرژی دانشگاه علامه تحلیل خود از تحولات اخیر را اینگونه بیان می کند: شاید برخی از دست اندرکاران صنعت نفت برای سرمایه گذاری در نفت شیل آمریکا یا ذخایر نفتی غیر متعارف کانادا پیش بینی هایی را دارند و ممکن است که افت قیمت ناشی از تلاش آن ها برای محک زدن بازار نفت باشد تا صاحبان صنایع و سرمایه، کسش قیمتی و کف قیمت نفت را به دست بیاورند و با توجه به آن در مورد سرمایه گذاری های خود تصمیم گیری کنند. در واقع باید گفت شرایط فعلی مابین سیاسی و اقتصادی است.

وی در پاسخ به این پرسش که آیا فناوری توانسته است که هزینه تولید نفت شیل را به حدی کاهش دهد که نفت 70 دلاری به صرفه باشد، گفت: در حوزه های نفتی مختلف هزینه ها متفاوت است. در آمریکا حوزه های نفتی بین 55 تا 70 دلار هزینه دارند. اما نکته اینجاست که قیمت نفت دچار افت شد و در حدود 75 تقریباً ثابت مانده است. توقف افت نشان می دهد که اگر قیمت قرار باشد از این مقدار کمتر شود تولید نفت شیل به صرفه نیست. اگر هزینه تولید شیل حتی 65 دلار هم باشد باز هم تولید آن منطقی نیست.

به گفته آماده، اینکه قیمت ها از 70 دلار پایین تر نیامده است گواه این نکته است که کاهش قیمت نفت با هدف پیدا کردن جایگاه نفت شیل صورت گرفته است. ضمن اینکه پیشرفت فناوری به آن حد نبوده که هزینه استخراج نفت شیل را از 65 دلار خیلی پایین تر بیاورد. اکنون در بعضی حوزه ها تا 70 دلار بالا می رود و در برخی دیگر به حدود 60 دلار نیز می رسد.

وی در مورد دورنمای قیمت های نفت نیز گفت: اکنون نمی توان دقیق پیش بینی کرد اما این به رشد اقتصادی جهان و کشورهای بزرگ به ویژه کشورهای اروپایی بستگی دارد؛ اگر مشکل این کشورها با روسیه و تحریم های متقابل ادامه یابد، دورنمای رشد اقتصادی کاهش می یابد و باعث افت بیشتر قیمت نفت می شود و در نتیجه رسیدن به کانال قیمتی 100 دلاری را سخت می کند.

این تحلیلگر مسایل انرژی افزود: اکنون امیدی برای افزایش تقاضا برای نفت وجود ندارد و همین شرایط عرضه و تقاضا حتی برای اعضای اوپک تا سال 2015 ادامه می یابد. نمی توان خیلی امید داشت که قیمت نفت به دوره قبل و حدود 100 دلار برسد. به نظر من به احتمال بسیار زیاد قیمت نفت در حدود 75 دلار ثابت می ماند.

آماده در مورد نقش اوپک در شرایط کنونی نیز گفت: اوپک بر سر دوراهی بسیار حساسی قرار گرفته است؛ اکنون تنها بحث عربستان مطرح نیست. مساله این است که اگر اوپک تولید نفت خود را چه به وسیله عربستان یا با تقسیم بین اعضا کاهش دهد، حضور اوپک در بازار نفت کمرنگ می شود. اگر سرمایه گذاری ها در نفت شیل به نتیجه برسد و تولید افزایش یابد، در عمل کاهش تولید نفت به وسیله اوپک باعث واگذار کردن بازار به نفت شیل می شود. از طرف دیگر برای برخی اعضای اوپک تحمل قیمت پایین نیز بسیار سخت است. بر این اساس تصمیم گیری در اجلاس اوپک کار بسیار سخت و پیچیده یی خواهد بود. بسیار بعید است در اجلاس اوپک بخواهند به اجماعی در مورد اقدامی به اجماع برسند. به نظر می رسد باید منتظر اتفاقات در آینده بود. الان تصمیم گیری مانند گذشته به آن سادگی نیست که با کاهش تولید قیمت افزایش یابد.

بعد از آغاز کاهش قیمت های نفت در داخل کشور نگرانی هایی در مورد برنامه های اقتصادی و تامین منابع مالی طرح های دولت به وجود آمد و گمانه زنی هایی نیز در این مورد انجام شد.

به نظر برخی کارشناسان مباحث مالی و بودجه یی، ایران در گذشته نشان داده است که هم با نفت 8 دلاری و هم با نفت 100 دلاری به راه خود ادامه داده است. کاهش قیمت ها موجب بحرانی سخت برای ایران نشد اما می تواند شرایط را سخت کند.

در همین ارتباط استادیار دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه در مورد تاثیر کاهش قیمت ها بر بودجه و شرایط اقتصادی ایران گفت: این شرایط ما را دچار بحران نخواهد کرد زیرا به علت تحریم ها، در برنامه های اقتصادی کشور به ویژه در یک سال اخیر، به درآمدهای پایین نفتی عادت شده است، پس بحرانی وجود نخواهد داشت. اما نکته اینجاست که در برنامه های توسعه یی که تنظیم شده و دولت بر روی درآمدهای ارزی آن حساب کرده، ممکن است مشکل ایجاد شود. این شرایط می تواند چند پیامد داشته باشد؛ یکی از آن ها افزایش نرخ ارز است که می تواند با تورم همراه باشد؛ ممکن است دولت برای جبران کسری درآمد حامل های انرژی را افزایش دهد یا فاز سوم هدفمندی یارانه ها را دنبال کند که اثرات تورمی هم دارد؛ یا ممکن است استقراض از بانک مورد توجه قرار گیرد. اما در کل برای ما باعث بحران نمی شود تنها ممکن است شرایط سخت شود و برنامه

های توسعه یی دولت را به تعویق بیندازد.
*گروه پژوهش های خبری